

บทที่ 4

สรุป อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

งานวิจัยเรื่อง “แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษา จังหวัดนราธิวาส” ผู้วิจัยขอสรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ ดังนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการดำเนินโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส ซึ่งประกอบด้วย 4 ด้าน คือ 1) ด้านการมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา และสาเหตุ 2) ด้านการมีส่วนร่วมวางแผน 3) ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงาน 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล
2. เพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการดำเนินงานโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีวิธีการวิจัยดังนี้

1. ประชากร

ประชากรในการวิจัย คือ ผู้นำชุมชนทุกคนที่ทางหน่วยงานของรัฐกำหนดให้หมู่บ้านอยู่ในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ จังหวัดนราธิวาส ประกอบด้วย กำนัน หรือผู้ใหญ่บ้าน และโต๊ะอิหม่าม มีจำนวนทั้งสิ้น 156 คน ตัวแทนผู้นำชุมชน และตัวแทนหน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องกับโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้จังหวัดนราธิวาส จำนวน 7 คน โดยคัดเลือกจากชุมชนที่มีเหตุการณ์ความไม่สงบมากที่สุด ปานกลาง และน้อย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้เป็นแบบสอบถามสภาพความเป็นจริงของการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส ประกอบด้วย 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นข้อคำถามเกี่ยวกับข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นข้อคำถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า มี 5 ช่วงคะแนน คำถามแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ด้านการมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา และสาเหตุ 2) ด้านการมีส่วนร่วมวางแผน 3) ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงาน และ 4) ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล มีคำถามทั้งหมด 16 ข้อ ได้นำไปทดลองหาค่าความเชื่อมั่นโดยวิธีสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบัก ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับ 0.93 ตอนที่ 3 เป็นข้อคำถามแบบปลายเปิด แสดงความคิดเห็น ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะของผู้ตอบแบบสอบถาม และจัดสนทนากลุ่มหาแนวทางการ

ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้
กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมตามขั้นตอนรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลผู้วิจัยในครั้งนี้ใช้ผู้ช่วยวิจัยในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อให้ได้มาซึ่งความถูกต้องและตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ผู้วิจัยร่วมลงพื้นที่เก็บข้อมูลในบางพื้นที่ บางส่วนผู้วิจัยทำหนังสือขอความอนุเคราะห์องค์การบริหารส่วนตำบลในการจัดส่งแบบสอบถามให้ผู้นำชุมชน

2. ทำหนังสือเชิญเข้าร่วมประชุมสนทนากาหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส

3. จัดเวทีสนทนากลุ่มแลกเปลี่ยนความคิดเห็นการหาแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลจากแบบสอบถามผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อคำนวณค่าสถิติต่างๆ ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการคำนวณหาค่าร้อยละ สำหรับข้อคำถามปลายเปิดเกี่ยวกับปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะวิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ของคำตอบ

2. วิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาสโดยคำนวณค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน เป็นรายด้านและเฉลี่ยรวมทุกด้าน

สรุปผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยนี้ สรุปออกเป็นสี่ส่วนใหญ่ คือ ส่วนแรกเป็นข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากรเป้าหมาย ส่วนที่สอง คือ ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส ส่วนที่สาม คือ ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุข กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส และส่วนสุดท้าย คือ แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มประชากรเป้าหมาย

จากกลุ่มประชากรเป้าหมายผู้นำชุมชน จำนวน 106 คน เป็นเพศชาย ร้อยละ 94.3 เพศหญิง ร้อยละ 5.7 โดยมีช่วงอายุระหว่าง 51-60 ปี ร้อยละ 31.1 ซึ่งถือว่าเป็นอายุส่วนใหญ่ของประชากรเป้าหมาย รองลงมาช่วงอายุระหว่าง 41-50 ปี ร้อยละ 28.3 สถานภาพสมรส ส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรส ร้อยละ 94.3 และสถานภาพโสด ร้อยละ 5.7 ศาสนานับถือศาสนาอิสลามทั้งหมด ร้อยละ 100 ระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษาปีที่ 6 หรือต่ำกว่า ร้อยละ 50.9 รองลงมาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 6/ปวช. หรือเทียบเท่า ร้อยละ 21.7 อาชีพหลักส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 74.5 รองลงมาอาชีพค้าขาย และอาชีพรับจ้าง ร้อยละ 12.3 ประเภทของผู้นำชุมชน โต๊ะอิหม่าม ร้อยละ 51.9 รองลงมาผู้นำชุมชนผู้ใหญ่บ้าน ร้อยละ 46.2 ประสบการณ์ในตำแหน่งผู้นำชุมชนส่วนใหญ่จะมีประสบการณ์ในตำแหน่งผู้นำชุมชนอยู่ในช่วงต่ำกว่า 10 ปี ร้อยละ 70.8 รองลงมาประสบการณ์ในตำแหน่งผู้นำชุมชนอยู่ในช่วง 11 - 20 ปี ร้อยละ 17.9

ส่วนที่ 2 ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส

จากการศึกษาครั้งนี้พบว่าค่าเฉลี่ยของระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุข กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก โดยมีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 3.68 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.95 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงจากด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงาน โดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด 3.90 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.87 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ว่าท่านมีส่วนร่วมในการประสานความร่วมมือสนับสนุนและจัดกิจกรรมระหว่างชาวบ้านกับชุดพัฒนาสันติในการจัดกิจกรรมตามโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุข และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่าท่านมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นระหว่างดำเนินงานตามกิจกรรมต่างๆในหมู่บ้านกับชุดพัฒนาสันติในพื้นที่รับผิดชอบ

ด้านการมีส่วนร่วมวางแผน รองลงมาโดยรวมอยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ย 3.83 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 0.81 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมากทุกข้อ โดยมีข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ข้อที่ว่าท่านมีส่วนร่วมวางแผนพิจารณาเสริมสร้างความเข้าใจ อันดีระหว่างประชาชนกับชุดพัฒนาสันติ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ข้อที่ว่าท่านมีส่วนร่วมวางแผนพิจารณาตัดสินใจเลือกกิจกรรมในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขกับชาวบ้านก่อนที่จะพิจารณากับชุดพัฒนาสันติในพื้นที่รับผิดชอบ

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.49 และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานอยู่ที่ 1.12 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมาก มี 2 ข้อ และระดับปานกลาง มี 2 ข้อโดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก คือ ข้อที่ว่าท่านมีส่วนร่วมในการประเมินผล การพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขอย่างต่อเนื่องโดยตลอด และข้อที่มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลางที่ต่ำสุด คือ ข้อที่ว่าท่านมีส่วนร่วมในการติดตาม และประเมินผลกิจกรรมต่างๆในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุข

ด้านการมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา และสาเหตุ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ย 3.49 และค่าส่วนเบี่ยงมาตรฐานอยู่ที่ 1.00 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่าอยู่ในระดับมาก มี 2 ข้อ และระดับปานกลาง มี 2 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดในระดับมาก คือ ข้อที่ว่าท่านมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา และสาเหตุที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านกับชาวบ้านก่อนที่จะวางแผนกับชุดพัฒนาสันติในพื้นที่รับผิดชอบ และข้อที่มีค่าเฉลี่ยในระดับปานกลางที่ต่ำสุด คือ ข้อที่ว่าท่านมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา และสาเหตุที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านกับชุดพัฒนาสันติในพื้นที่รับผิดชอบ

ส่วนที่ 3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส

จากการตอบแบบสอบถามปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส ปรากฏเป็นรายด้านดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา และสาเหตุ ปัญหา อุปสรรคชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ ปัญหา อุปสรรคชาวบ้านระแวงเจ้าหน้าที่ และปัญหา อุปสรรคขาดความรู้ในภาษาท้องถิ่น ส่วนข้อเสนอแนะเพิ่มความรู้ ทักษะในการสื่อสารกับชาวบ้าน และข้อเสนอแนะเจ้าหน้าที่ควรลงพื้นที่สร้างความสัมพันธ์กับประชาชน

ด้านการมีส่วนร่วมวางแผน ปัญหา อุปสรรคขาดความรู้ด้านการวางแผน ปัญหา อุปสรรคประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการวางแผน ปัญหา อุปสรรคขาดความร่วมมือของประชาชน ปัญหา อุปสรรคไม่มีการดำเนินงานตามแผน และปัญหา อุปสรรคโครงการที่ลงมาไม่มีการต่อยอด ส่วนข้อเสนอแนะอบรมให้ความรู้แก่ผู้นำให้เข้าใจในการดำเนินงานต่างๆในพื้นที่ ข้อเสนอแนะอยากให้ภาครัฐให้ความสำคัญกับการวางแผนมากกว่านี้ และข้อเสนอแนะอยากให้เจ้าหน้าที่ปฏิบัติตามคำพูด

ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคงบประมาณล่าช้า ปัญหา อุปสรรคขาดความรู้ด้านการดำเนินงาน ปัญหา อุปสรรคขาดความชัดเจน แน่นหนาในการดำเนินงาน และปัญหา อุปสรรคความคิดเห็นไม่ค่อยตรงกัน ส่วนข้อเสนอแนะควรให้ความรู้กับเจ้าหน้าที่ก่อนดำเนินงาน

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล ปัญหา อุปสรรคขาดความรู้ด้านการประเมิน ปัญหา อุปสรรคไม่มีการประเมินโครงการ ปัญหา อุปสรรคประเมินไม่ตรงตามความเป็นจริง ปัญหา อุปสรรคเจ้าหน้าที่ไม่มีความชัดเจนในการประเมินผล และปัญหา อุปสรรคผู้นำชุมชนไม่ค่อยจะได้รับการทราบในการดำเนินงานประเมินผล ส่วนข้อเสนอแนะควรให้มีการอบรมความรู้เกี่ยวกับการประเมิน และข้อเสนอแนะอยากให้มีการประเมินทุกโครงการ

ข้อเสนอแนะด้านอื่นๆ ขอให้ภาครัฐเข้าใจ เข้าถึงประชาชนมากกว่านี้ และเจ้าหน้าที่ต้องศึกษาวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวบ้านก่อนลงพื้นที่

ส่วนที่ 4 การประชุมกลุ่มเป้าหมาย

ผลการศึกษาจากการระดมความคิดเห็นด้วยการจัดสนทนากลุ่ม เรื่องแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส โดยมีผู้นำชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ ได้ดังนี้

ด้านการมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา และสาเหตุ

1. ควรให้ผู้นำชุมชนมีบทบาทในจัดอบรมหน่วยงานภาครัฐที่จะลงปฏิบัติงานในพื้นที่เกี่ยวกับภาษา ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีของคนในพื้นที่
2. พัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนด้านกระบวนการมีส่วนร่วม
3. ควรส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนใช้มีสยิดเป็นสถานที่ไว้สำหรับประชาสัมพันธ์

ด้านการมีส่วนร่วมวางแผน

1. พัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนให้เป็นผู้กล้าแสดงความคิดเห็น

ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงาน

1. ควรจัดอบรมให้ความรู้กับผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ก่อนดำเนินโครงการ

ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผล

1. ควรให้หน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชนติดตามประเมินผลโครงการทุกเดือน

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส มีประเด็นที่น่าสนใจควรนำมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส

ผลการศึกษาระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส พบว่าโดยภาพรวมระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส อยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ด้านการมีส่วนร่วมวางแผน และด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงานของผู้นำชุมชนอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่าหน่วยงานภาครัฐเล็งเห็นความสำคัญของผู้นำชุมชนว่าการที่การจัดกิจกรรมต่างๆ ตามโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผู้นำชุมชนควรมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้ประสานงานเสริมสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างหน่วยงานภาครัฐกับประชาชน เพื่อให้การจัดกิจกรรมต่างๆ ตามโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ นั้นบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของมณูญ วิทย (2549 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำวิจัยเรื่องบทบาทผู้นำชุมชน การมีผลประโยชน์ และการมีส่วนร่วมของชุมชนที่มีผลต่อการยอมรับโครงการพัฒนาพลังงานไฟฟ้าในพื้นที่ภาคใต้ของประเทศไทยพบว่า บทบาทผู้นำที่สร้างสัมพันธ์กับคนในชุมชนให้ยอมรับทั้งแนวคิดและวิถีปฏิบัติ สามารถโน้มน้าวให้ผู้อื่นทุ่มเททำงานให้กับชุมชน ผู้นำที่มีคุณธรรม

และมีประสบการณ์ชีวิตมาก จะได้รับการยอมรับจากคนในชุมชนมาก ซึ่งผู้นำชุมชนรอบโครงการช่วงก่อสร้างมีบทบาทที่คนในชุมชนยอมรับมากที่สุด และผู้นำชุมชนไม่ได้มีบทบาทในฐานะเป็นสื่อกลางให้คนในชุมชนรับทราบข้อเท็จจริงเกี่ยวกับโครงการมากนัก อย่างไรก็ตามบทบาทผู้นำชุมชนมีผลทางอ้อมต่อการเสริมสร้างการยอมรับโครงการฯของชุมชน โดยเฉพาะในช่วงก่อสร้างโรงไฟฟ้า

ส่วนระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส ด้านการมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา และสาเหตุ และด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมปานกลาง ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้ จากเหตุการณ์ความไม่สงบที่เกิดขึ้นประชาชนไม่ค่อยให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐเนื่องจากสาเหตุอาจเกิดจากความระแวงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ คิดว่าเจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่จริงจังด้านการมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา และสาเหตุ เป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญที่สุด ในการจัดทำกิจกรรมต่างๆ เพราะถ้าผู้นำชุมชนยังไม่เข้าใจปัญหา และสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านกิจกรรมต่างๆ ที่จัดขึ้นมาก็จะไร้ประโยชน์ ประชาชนเป็นผู้อยู่กับปัญหาและรู้จักปัญหาของตนเองดีที่สุด ผู้นำชุมชนและหน่วยงานภาครัฐมาช่วยวิเคราะห์ปัญหาและสาเหตุของปัญหาจะทำให้การพัฒนาหมู่บ้านตรงตามความต้องการของคนในชุมชนอย่างแท้จริงและจะทำให้เกิดการพัฒนาหมู่บ้านอย่างยั่งยืนต่อไป ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมปานกลางเช่นกันนั้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของศรุตจิโนวัฒน์ (2552 : บทคัดย่อ) ที่ได้ทำวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการพัฒนาเทศบาลเมืองชัยนาทให้เป็นเมืองน่าอยู่ ผลการศึกษาพบว่าระดับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในการพัฒนาเทศบาลเมืองชัยนาทให้เป็นเมืองน่าอยู่ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่าผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในด้านการค้นหาสาเหตุของปัญหามากที่สุด รองลงมาได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติกิจกรรม สำหรับการมีส่วนร่วมในด้านการมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลน้อยที่สุด

2. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส

ผลการศึกษาปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส พิจารณาเป็นรายด้าน ดังนี้

ปัญหา อุปสรรค ด้านการมีส่วนร่วมค้นหาปัญหา และสาเหตุ ของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส พบว่าปัญหาอุปสรรคชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือมากที่สุด ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเป็นผลเนื่องจากการที่ชาวบ้านมีความหวาดระแวงและไม่ไว้วางใจหน่วยงานภาครัฐ ทำให้ชาวบ้านไม่ยอมให้ความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐในการค้นหาปัญหา และสาเหตุที่แท้จริงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน การค้นหาปัญหาและสาเหตุเป็นขั้นตอนแรกที่มีความสำคัญที่สุด ชาวบ้านเป็นผู้อยู่กับปัญหาและรู้จักปัญหาของหมู่บ้านตนเองดีที่สุด การที่ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่ภาครัฐในการให้ข้อมูลต่างๆ โครงการที่ลงสู่หมู่บ้านเพื่อพัฒนาหมู่บ้านก็ถือว่าไม่ใช่โครงการที่เป็นความต้องการของชุมชนก็ถือว่ายังไม่ได้ตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการพัฒนาหมู่บ้านอย่างแท้จริง การที่ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือซึ่งก็สอดคล้องตรง

กับประเด็นที่ได้สรุปจากการจัดสนทนากลุ่มที่ว่า “หน่วยพัฒนาสันติที่เข้าไปอยู่ในหมู่บ้านนั้นไม่เข้าใจ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรมของคนในหมู่บ้าน” และ “หน่วยพัฒนาสันติที่เข้าไปอยู่ในหมู่บ้านนั้น ควร แยกแยะบทบาท” การที่หน่วยพัฒนาสันติเข้าไปอยู่ในหมู่บ้านไม่เข้าใจ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรมของ คนในหมู่บ้านก็ยากที่จะทำให้ชาวบ้านเกิดความไว้วางใจได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ดลมนรจรรย์ บากา และคณะ (2549 : 301) ซึ่งได้ทำวิจัยเรื่องทัศนคติของประชาชนต่อความไม่สงบในสามจังหวัด ชายแดนภาคใต้ ได้กล่าวว่า รัฐต้องศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาที่เกิดขึ้น รัฐต้อง ยอมรับถึงปัญหาความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม เพราะในทางปฏิบัติแล้วรัฐยังมิ ให้ความสำคัญทางด้านเชื้อชาติ ศาสนา และวัฒนธรรม นโยบายเกี่ยวกับการอบรมภาษาและให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมในพื้นที่แก่ข้าราชการที่มาปฏิบัติงานไม่เพียงพอและไม่สามารถ แก้ปัญหาได้ ซึ่งรัฐต้องมีกระบวนการคัดเลือกผู้ปฏิบัติงานมากกว่าที่เป็นจริงในปัจจุบัน และศิริพงษ์ ณ สงขลา (2548 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเกษตรกรในการ ส่งน้ำและบำรุงรักษาน้ำของโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาน้ำอุบล อำเภอฟังโคน จังหวัดสกลนคร ผล การศึกษาพบว่า แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วม ได้แก่ ควรกำหนดบทบาทหน้าที่ของเกษตรกร และเจ้าหน้าที่ให้ชัดเจนประกาศให้ทราบทั่วกัน สร้างความเข้าใจของการมีส่วนร่วมถึงเหตุผลความ จำเป็นหน้าที่และประโยชน์ที่ได้รับให้เกษตรกรได้รับทราบเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความเต็มใจและสมัคร ใจฝึกอบรมพัฒนาเจ้าหน้าที่ให้มีความพร้อม มีความรู้ความเข้าใจในการทำกิจกรรมแบบให้เกษตรกร มีส่วนร่วม

ปัญหา อุปสรรคด้านการมีส่วนร่วมวางแผนของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้าน เสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส พบว่าปัญหา อุปสรรคผู้นำ ชุมชนขาดความรู้ด้านการวางแผนมากที่สุด การมีส่วนร่วมวางแผนเป็นขั้นตอนของการกำหนด นโยบายและวัตถุประสงค์โครงการ เพื่อให้โครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจ เป็นผลเนื่องมาจากผู้นำชุมชนมีระดับการศึกษาต่ำ ซึ่งการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของผู้นำชุมชน ในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส ปรากฏ ว่าผู้นำชุมชน มีระดับการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 6 หรือต่ำกว่า ร้อยละ 50.9 ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของฐานพัฒน์ ทิพย์บรรพต (2553 : 99) ได้กล่าวว่า ประชาชนมีการศึกษาในระดับต่ำ ขาดความรู้ ความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเอง ไม่เข้าใจในหลักการและวิธีการวางแผนขาดทักษะ และ ความคิดเห็นไม่ตรงกัน และจากการศึกษาของเนเรศ สงเคราะห์สุข (2541 : 116) ได้สรุปปัญหาและ อุปสรรคการเข้ามีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า 1) นโยบายของรัฐไม่เอื้ออำนวยต่อการมีส่วนร่วมของ ประชาชน 2) ระบบบริหารของรัฐเป็นแบบรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจจากบนสู่ล่าง 3) หน่วยงานที่ นำมาปฏิบัติขาดความรู้ และทักษะในการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งก็ สอดคล้องตรงกับประเด็นที่ได้สรุปจากการจัดสนทนากลุ่มที่ว่า “โครงการที่ลงในหมู่บ้านไม่ตรงตาม ความต้องการของชุมชน”

ปัญหา อุปสรรค ด้านการมีส่วนร่วมดำเนินงานของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้าน เสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส พบว่าปัญหา อุปสรรค งบประมาณล่าช้ามากที่สุด การมีส่วนร่วมดำเนินงานเป็นขั้นตอนที่ผู้นำชุมชนมีส่วนร่วมในการสร้าง ประโยชน์ โดยการสนับสนุนทรัพยากร วัสดุอุปกรณ์และแรงงาน หรือเข้าร่วม บริหารงาน

ประสานงาน และดำเนินการขอความช่วยเหลือจากภายนอก ผลการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจเกิดจากนโยบายของภาครัฐจากบนสู่ล่างซึ่งการทิ้งงบประมาณลงมาล่าช้าทำให้โครงการต่างๆที่เสนอไปไม่สามารถดำเนินการได้ตามเวลาที่กำหนดซึ่งก็ส่งผลกระทบต่อการทำงานและทำให้ประชาชนขาดความเชื่อถือต่อหน่วยงานภาครัฐที่ไม่สามารถทำตามสิ่งที่ประชาชนต้องการได้ ผู้นำชุมชนจำเป็นต้องหางบประมาณจากหน่วยงานต่างๆ ภายนอกหมู่บ้านเพื่อกิจกรรมต่างๆดำเนินไปโดยที่ไม่ต้องรองบประมาณไม่ตรงตามเวลาที่กำหนดซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของลัดดา กลั่นบุศย์ (2555 : 51) ได้กล่าวว่า การดำเนินงานวัฒนธรรมในอำเภอเลาขวัญ ขาดงบประมาณสนับสนุนที่จะดำเนินการทำให้ปัจจัยต่างๆ ของการมีส่วนร่วมของชุมชนดำเนินการไม่เต็มที่ไม่ว่าจะเป็นการเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนวัฒนธรรม การจัดกิจกรรมต่างๆ ซึ่งก็สอดคล้องตรงกับประเด็นที่ได้สรุปจากการจัดสนทนากลุ่มที่ว่า “ผู้นำชุมชนต้องเป็นผู้กล้าแนะนำต่างๆให้กับหน่วยงาน”

ปัญหา อุปสรรค ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมินผลของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส พบว่าปัญหาอุปสรรคผู้นำชุมชนขาดความรู้ด้านการประเมิน ผู้นำชุมชนควรมีส่วนร่วมในการติดตามและประเมินผลโครงการ เพื่อที่จะสามารถทราบถึงคุณภาพของโครงการที่จัดขึ้นว่า สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน ได้มากน้อยเพียงใด และยังสามารถแก้ไขปัญหาในการดำเนินโครงการที่เกิดขึ้นได้อีกด้วย นอกจากนี้ยังช่วยให้ผู้นำชุมชนตัดสินใจในการดำเนินโครงการว่าจะต้องปรับปรุง แก้ไข เปลี่ยนแปลงการดำเนินโครงการให้เหมาะสม มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ซึ่งก็สอดคล้องตรงกับประเด็นที่ได้สรุปจากการจัดสนทนากลุ่มที่ว่า “การติดตามประเมินผล ควรประเมินทุกเดือนให้ที่ประชุมรับทราบ”

แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส

จากการศึกษาสามารถสรุปแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส ได้ดังนี้

1. ควรให้ผู้นำชุมชนมีบทบาทในการจัดอบรมหน่วยงานภาครัฐที่จะลงปฏิบัติงานในพื้นที่เกี่ยวกับภาษา ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีของคนในพื้นที่
2. พัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนด้านกระบวนการมีส่วนร่วม
3. ควรส่งเสริมให้ผู้นำชุมชนใช้มัสยิดเป็นสถานที่ไว้สำหรับประชาสัมพันธ์
4. พัฒนาศักยภาพของผู้นำชุมชนให้เป็นผู้กล้าแสดงความคิดเห็น
5. ควรจัดอบรมให้ความรู้กับผู้นำชุมชนและเจ้าหน้าที่ก่อนดำเนินโครงการ
6. ควรให้หน่วยงานภาครัฐและผู้นำชุมชนติดตามประเมินผลโครงการทุกเดือน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาเรื่องแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาสผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะที่สำคัญ 2 ประเด็น คือ ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้และข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ข้อเสนอแนะในการนำผลวิจัยไปใช้

1. จากการวิจัยพบว่าผู้นำชุมชนเสนอแนะหน่วยงานภาครัฐควรให้เจ้าหน้าที่ที่จะลงมาปฏิบัติหน้าที่ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ศึกษาวิถีชีวิต และวัฒนธรรมของคนในพื้นที่ก่อนลงปฏิบัติงานเพื่อเกิดความเข้าใจที่ตรงระหว่างประชาชนกับหน่วยงานที่อยู่ในพื้นที่
2. จากการวิจัยพบว่าผู้นำชุมชนขาดความรู้ขั้นตอนการมีส่วนร่วม ด้านการมีส่วนร่วมวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมในการประเมิน เพื่อให้เกิดผลดีต่อการพัฒนาหมู่บ้านหน่วยงานภาครัฐควรเปิดโอกาสให้ผู้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนควรให้ผู้นำชุมชนไปอบรมเกี่ยวกับกระบวนการมีส่วนร่วมจะได้สามารถนำมาใช้กับโครงการต่างๆ ที่ภาครัฐดำเนินการ
3. หน่วยงานภาครัฐที่จะลงไปพัฒนาหมู่บ้านควรมีจากหน่วยงานที่หลากหลายมาบูรณาการร่วมกันในการเข้าไปพัฒนาหมู่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านลดความระแวงเจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่ควรมีหน่วยงานเดียวลงไป

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยเรื่องแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรณีศึกษาจังหวัดนราธิวาส กลุ่มประชากรเป้าหมายเป็นผู้นำชุมชนในโครงการหมู่บ้านเสริมสร้างสันติสุขสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลของการมีส่วนร่วมอยู่ในระดับการมีส่วนร่วมมาก เนื่องจากบางส่วนมีความสัมพันธ์อันดีกับหน่วยงานภาครัฐ การศึกษาครั้งต่อไปควรศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการเสนอโครงการต่างๆ ที่ตรงตามความต้องการของคนในชุมชน